

بررسی شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای و عوامل مؤثر بر آن‌ها در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۲

نفیسه سبزواری^{۲۰}

حسن قهنویه^۳

مرضیه احمدپور^۴

مطالعات دانش‌شناسی

سال دوم، شماره ۷، تابستان ۹۵، ص ۷۷ تا ۹۶

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۴/۰۷

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۵/۱۵

چکیده

هدف این پژوهش، تعیین شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای و عوامل مؤثر بر آن‌ها در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۲ بوده است. روش پژوهش، پیمایشی و نوع مطالعه کاربردی بوده است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌های محقق ساخته بر اساس مقیاس لیکرت بود و پایایی آن از طریق همبستگی آزمون - آزمون مجدد محاسبه شد که ضریب همبستگی ۰/۹۱۷ به دست آمد. جامعه آماری شامل ۶۴۲۷ نفر دانشجو بوده که ۳۷۹ نفر بر اساس جدول مورگان انتخاب شدند و ۵۷ نفر از کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بودند. روش گردآوری اطلاعات مراجعه حضوری به جامعه موردنظر بوده و نوع آمار توصیفی و نرم‌افزار مورد استفاده اسپاس بوده است. بر اساس یافته‌های تحقیق افزایش تعداد کارمندان (۷۰ درصد) و خرید نسخ بیشتر از یک منبع (۵۶ درصد)؛ و تجهیز کتابخانه به دوربین‌های مدار بسته (۸۱ درصد)، تذکر و برخورد لفظی، پرداخت جریمه و اخراج افراد آسیب‌رسان از راهکارهای جلوگیری از آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه مطرح شده است. نتایج نشان داد اقدام جدی در آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه، جدا کردن کتاب از جلد و یا بریدن اوراق و تصاویر آن بوده است. کتابداران و کاربران کتابخانه عدم توانایی خرید و تهیه کتاب، همچنین هزینه بالای زیراکس را از عوامل اقتصادی و

۱. این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره ۲۹۰۳۹۱ است.

۲. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی،

nafisesabzevari_2000@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان،

ghahnaviyeh@dnt.mui.ac.ir

۴. کارشناس پرستاری، مسئول بخش جراحی دانشکده دندانپزشکی اصفهان، Ahmadpoor.2012@gmail.com

ناراحتی و عصبانیت مراجعه کنندگان از عملکرد کتابدار را از عوامل روانی و عدم برخورداری از خدمات رزرو منابع؛ کوتاه بودن مدت امانت کتاب را از جمله قوانین و مقرراتی می‌دانند که در آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه مؤثر بودند.

واژگان کلیدی: آسیب‌رسانی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، سرقت، کتابخانه دانشگاهی، منابع کتابخانه‌ای، نظام ره‌گیری سرقت از کتابخانه

مقدمه

موضوع امنیت منابع کتابخانه از دیرباز مورد توجه مسئولان کتابخانه‌ها بوده است. برخی از چالش‌هایی که ضرورت پرداختن به مسائل امنیتی در کتابخانه‌ها را توجیه می‌کند، عبارت‌اند از: سرقت منابع اطلاعاتی و تجهیزات کتابخانه، صدمه زدن و تخریب منابع کتابخانه، بروز بعضی از اعمال غیرقانونی در بعضی از قسمت‌های مخفی کتابخانه به‌خصوص در کتابخانه‌های بزرگ و برخی از مسائل دیگر. حفاظت از منابع کتابخانه‌ای از دو جنبه مالی و دسترسی به منابع و تجهیزات کتابخانه مورد توجه قرار می‌گیرد؛ که جنبه دوم به مراتب مهم‌تر است. زیرا بسیاری از منابع کتابخانه‌ای نظیر پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های پژوهشی و نسخ خطی، منابع منحصر به فردی هستند که مفقود شدن یا صدمه دیدن آن‌ها ممکن است غیرقابل جبران بوده و بدین طریق دسترسی به بخشی، هرچند ناچیز، از دانش بشری ناممکن شود (حاجی زین‌العابدینی، ۱۳۸۷).

در گذشته‌های دور کتاب‌ها را با زنجیر به قفسه‌ها می‌بستند تا سرقت نشوند و در دوره‌های دیگر حتی تا زمان حاضر، شاهد بوده‌ایم که در کتابخانه‌ها نگهبانانی وظیفه نگهداری از مجموعه کتابخانه را در مقابل سرقت، تخریب و... به عهده داشته‌اند. اکنون با فناوری‌های نوین، تجهیزات ایمنی پیشرفته ویژه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایجاد شده است که امنیت فیزیکی منابع و تجهیزات کتابخانه‌ای را با ضریب اطمینان بالاتری تأمین می‌کنند (حاجی زین‌العابدینی، ۱۳۸۷).

منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌ها با هزینه‌های بسیار زیادی تهیه، سازمان‌دهی و برای استفاده آماده‌سازی می‌شوند. هزینه‌های تهیه و نگهداری منابع و اطلاعات یک وجه مسئله است و فراهم ساختن امکان دسترسی برای استفاده از آن‌ها، وجوه دیگر ارائه خدمات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. منابع گردآوری‌شده در کتابخانه‌ها به‌منظور استفاده همگان تهیه شده‌اند نه برای استفاده‌ی قشر خاص. بنابراین

خارج شدن غیرقانونی یک منبع از کتابخانه به معنای عدم دسترسی سایر کاربران کتابخانه به آن منبع برای همیشه است. این مسئله درباره‌ی نسخ نایب و کمیاب پیامدهای ناگوارتری را در پی دارد؛ چون دیگر نمی‌توان جایگزینی برای این منابع پیدا کرد (حاجی زین‌العابدینی، ۱۳۸۷).

مسئله‌ی از دست دادن منابع، از زمان شکل‌گیری کتابخانه‌ها مورد توجه کتابداران بوده است. سرقت پدیده‌ای اجتماعی است که به‌عنوان جرم در یک جامعه محسوب می‌شود و هیچ‌کدام از اشکال آن پذیرفته نیست؛ اما اگر این مسئله در کتابخانه اتفاق بیفتد و شخص یا اشخاصی به سرقت منابع کتابخانه و یا آسیب‌رسانی به منابع اقدام کنند، به‌عنوان یک جرم به آن توجه نخواهد شد. در صورتی که اگر دقیق‌تر به این مسئله بنگریم، در خواهیم یافت که سرقت و یا آسیب‌رسانی منابع کتابخانه نیز تخریب اموال عمومی محسوب می‌شود. این مشکلی است که تمام کتابخانه‌ها در سراسر دنیا و در تمام دوره‌ها با آن مواجه بوده‌اند (جولائی، ۱۳۸۴). امروزه با بالا رفتن قیمت کتاب‌ها و نشریات نسبت به گذشته و نیاز روزافزون کاربران به این منابع، کتابخانه‌ها را بر آن داشته است که مجموعه‌ها را به‌صورت قفسه‌باز در اختیار کاربران قرار دهند تا آن‌ها بتوانند خود در میان قفسه‌ها قدم بزنند و کتاب‌ها را پیش از امانت گرفتن تورق کنند و خود منابعشان را انتخاب کنند. این نوع نگهداری و ارائه خدمات در کتابخانه‌ها، احتمال قرار گرفتن نادرست کتاب‌ها در سایر قفسه‌ها به‌اشتباه، جدا کردن فصل یا فصل‌هایی از یک کتاب و یا مقاله‌ای از یک مجله و در نهایت مفقود شدن کتاب‌ها را افزایش داده است (سالاری، ۱۳۸۷). لذا کتابخانه‌ها حتی بدون داشتن مجموعه‌ی ویژه، از وسایل امنیتی مانند: دروازه‌های الکترونیکی، دوربین‌های مداربسته و یا حتی استخدام افرادی برای مشاهده و کنترل افراد و اشیاء در زمان ورود و خروج، استفاده می‌کنند. با افزایش تعداد دانشجویان، کتابخانه مدار شدن دوره‌های تحصیلی، کاهش مداوم کمک‌هزینه‌های تحصیلی دانشجویان و از طرف دیگر، کاهش بودجه کتابخانه‌ها نسبت به افزایش قیمت منابع کتابخانه‌ای، باعث می‌شود که کتابخانه‌ها توان کمتری برای خرید منابع کتابخانه‌ای خود جهت دانشجویان داشته باشند. با توجه به رابطه‌ی معکوسی که میان افزایش میزان امنیت و کنترل بیشتر در کتابخانه و دستیابی به آن وجود دارد، هرگونه تلاش برای کاهش میزان جرم باید با فضای کتابخانه و سیاست‌های آن هماهنگ شود و تلاش شود مغایر اهداف و آرمان‌های سازمان مادر نباشد (جمالی، ۱۳۸۵).

هدف از این پژوهش تعیین شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای و عوامل مؤثر بر آن‌ها در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۲ است.

پرسش‌های اساسی این پژوهش از این قرارند:

۱. شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟
۲. عوامل اقتصادی مؤثر بر شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟
۳. عوامل روانی مؤثر بر شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟
۴. قوانین و مقررات اداری مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟
۵. از نظر کتابداران مناسب‌ترین روش برخورد با افراد آسیب‌رسان به منابع کتابخانه کدام‌اند؟
۶. راه کارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای کدام‌اند؟

در ادامه، به برخی پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌شود:

جولائی (۱۳۸۴) پژوهشی با عنوان "بررسی عوامل تأثیرگذار در سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌های دانشکده‌های پزشکی و کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران" انجام داد. روش پژوهش پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. یافته‌ها نشان داد در بین شیوه‌های مختلف آسیب‌رسانی به منابع «خط‌خطی کردن منبع» از دید کاربران و «بریدن یک فصل از کتاب و یا یک مقاله از یک مجله» از دید کتابداران پاسخ‌دهنده بیشترین فراوانی را داراست. از میان عوامل اقتصادی، «گران بودن منابع» با فراوانی درصدی ۴۰/۱۰ درصد تأثیرگذارترین عامل اقتصادی از دید کاربران و کتابداران است.

ناصری مالوانی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان "امکان‌سنجی حفاظت و نگهداری نسخ خطی در کتابخانه‌های ملی و مرکزی دانشگاه تهران، مرعشی نجفی، آستان قدس رضوی و ملک با طرح دیجیتالی کردن این نسخ"، حفاظت و نگهداری نسخه‌های خطی را به روش پیمایشی در پنج کتابخانه مورد مطالعه قرار داده است. نتایج نشان داد که کتابخانه‌های مورد مطالعه علیرغم داشتن نیروی انسانی متخصص، فاقد برنامه‌ای لازم برای حفاظت مجموعه‌ای خطی بودند. شرایط ساختمان این کتابخانه‌ها نیز ضریب ایمنی در مقابل سوانح طبیعی نداشت.

شعبانی و مرجانی (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان "ایمنی کتابخانه‌های وابسته به سازمان آستان قدس رضوی از دیدگاه مسئولان، رعایت اصول ایمنی در ساختمان کتابخانه‌های وابسته به آستان قدس رضوی" را به روش پیمایشی در ۳۳ کتابخانه مورد بررسی و ارزیابی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که شاخص‌های تعیین شده امنیتی برای کتابخانه‌ها به ترتیب اولویت عبارت از ایمنی در برابر خسارت ناشی از خرابی تأسیسات، ایمنی در برابر بلایای طبیعی و ایمنی در برابر آتش‌سوزی بودند.

میرحسینی و تقی‌چیزی (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان "مطالعه تطبیقی شرایط ایمنی کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در شهر تهران" انجام داده‌اند. روش پژوهش؛ پیمایشی بوده و ۳۷ باب کتابخانه عمومی وابسته به نهاد و ۷۲ باب کتابخانه وابسته به شهرداری شهر تهران مورد مطالعه قرار گرفته است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است و شامل سؤالاتی در ۸ شاخص ایمنی و حفاظت کتابخانه است که توسط پاسخگویان تکمیل شد. یافته‌ها نشان داد که در شاخص اول (کیفیت ساختمان کتابخانه) در دو معیار و در شاخص چهارم (ایمنی کتابخانه در برابر آتش‌سوزی) در یک معیار تفاوت معنی‌داری میان کتابخانه‌های نهاد و کتابخانه‌های شهرداری تهران وجود دارد به طوری که این معیارها در کتابخانه‌های نهاد بیشتر رعایت شده و کتابخانه‌های نهاد از نظر کیفیت ساختمان بهتر از کتابخانه‌های شهرداری ارزیابی شدند. در کل، کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد و شهرداری از نظر رعایت شاخص‌های ایمنی در شرایط مناسبی قرار نداشتند.

حریری و نظری (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان "وضعیت امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران" انجام داده‌اند. روش پژوهش پیمایشی تحلیلی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. ۵۸ کتابخانه دیجیتالی فعال ایران جامعه پژوهش را تشکیل داده‌اند که از آن تعداد ۴۵ کتابخانه به پرسشنامه‌ها پاسخ داده‌اند. یافته‌ها نشان داد میانگین امنیت اطلاعات کتابخانه‌های دیجیتالی ایران ۰/۷۹ (از میانگین کل ۱) است و کتابخانه‌ها از لحاظ امنیت اطلاعات در سطح قوی قرار دارند. آسیب‌پذیرترین نقاط امنیتی، «خط‌مشی امنیت» و «امنیت نیروی انسانی»، هر دو با میانگین ۰/۶۳ است. کتابخانه‌های دیجیتال مؤسسه نشر امام خمینی (ره)، پژوهشگاه نیرو، فرهنگستان هنر، کتابخانه دیجیتال علوم انسانی شهرداری تهران، کتابخانه دیجیتال شرکت برق منطقه ای خراسان، کتابخانه دیجیتال دانشگاه تبریز با میانگین

۱، بالاترین میانگین امنیت اطلاعات را دارند. در مجموع ۷۵/۵۵ درصد کتابخانه های دیجیتالی ایران از لحاظ امنیت اطلاعات در سطح قوی و ۲۴/۴۶ درصد در سطح متوسط هستند.

کلاس جاپ^۱ (۱۹۹۲) در پژوهشی با عنوان "شرایط ایمنی در ساختمان کتابخانه" به بررسی حفظ و حراست کتابخانه از سرقت به روش پیمایشی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد حفاظت از ساختمان کتابخانه و مجموعه آن در برابر آتش سوزی؛ نصب دستگاه های هشداردهنده، مراقبت از کسانی که بدون رعایت مقررات یا در اوقات ممنوع قصد ورود به کتابخانه را دارند و حفظ و حراست از مجموعه کتابخانه در برابر سرقت؛ و ایمن سازی محل های کار کارکنان و مراجعه کنندگان از شرایط لازم برای ایمنی کتابخانه است.

بلو^۲ (۱۹۹۸) در پژوهشی با عنوان "ایمنی کتابخانه، سرقت و آسیب رسانی منابع کتابخانه های دانشگاه های صنعتی نیجریه" به بررسی مسائل ایمنی این کتابخانه ها به روش پیمایشی پرداخته است. مطالعه ای وی نشان داد که امنیت کتاب و منابع غیر کتابی در کتابخانه های دانشگاه های صنعتی نیجریه یک تهدید جدی بوده و مواد کتابخانه شامل کتاب و نشریات در معرض خطر صدمه و دزدی قرار داشتند. وی در ادامه اذعان داشت که به تلاش های هماهنگ کارکنان و اعضا برای محدود کردن صدمه به کتاب و مواد دیگر کتابخانه نیاز است.

آلیس بادو^۳ (۱۹۹۸) در پژوهشی با عنوان "حفاظت از مواد کتابخانه: مطالعه ای موردی دانشگاه علوم و کتابخانه فناوری در غنا" به بحث درباره ی مشکلات مربوط به حفاظت از مواد کتابخانه در غنا با اشاره ی خاص به کتابخانه ی دانشگاه علم و صنعت کوماسی^۴ پرداخت. وی در این پژوهش ضمن اشاره به علل زوال منابع شامل بلایای طبیعی، عوامل بیولوژیکی، شیمیایی، مکانیکی و طبیعی، توصیه هایی چون استفاده از سیستم های تهویه ی

1. Klaus Jopp
2. Bello
3. Ellis Badau
4. Kumasi

مطبوع در تمام اتاق‌های کتابخانه مطرح کرد. به نظر نویسنده لازم است سیاهه‌ای از احتمالات وقوع بلایا در کتابخانه تهیه شود.

لئو^۱ (۱۹۹۹) در مقاله‌ای با عنوان "حفاظت از مواد کتابخانه در چین: مشکلات و راه‌حل‌ها" اظهار داشت که برای حفاظت از آثار باستانی و نگهداری از آن‌ها، اقدامات احتیاطی در مقابل قارچ‌ها و حشرات و جلوگیری رطوبت و آسیب رسیدن به آثار طی ۳۰۰۰ سال تمدن چینی از تکنیک‌های مختلفی استفاده شده است. با این وجود در سال‌های اخیر تعداد زیادی از ساختمان کتابخانه‌ها در انواع و اندازه‌های مختلف به سبک جدید ساخته شده و یک چارچوب عملی برای حفاظت از منابع ارائه شده است.

کتابخانه عمومی یوسی دیویس^۲ (۲۰۰۲) سندی با عنوان "ایمنی و حفاظت کتابخانه" در راستای مسائل ایمنی و امنیتی کتابخانه خود تدوین کرده که در آن به ایمنی در و پنجره‌ها، وجود زنگ‌های خطر، روش‌های قسمت‌های مختلف کتابخانه و ایمنی کلیدهای برق اشاره می‌کند. این سند برای پیشگیری از سرقت، استفاده از دروازه‌های امنیتی در بخش‌های ورودی و خروجی را برای بالا رفتن ایمنی کتابخانه لازم می‌داند.

کوزما^۳ (۲۰۱۰) به "آسیب‌پذیری امنیت در کتابخانه‌های دیجیتال اروپا" پرداخت و با استفاده از یک نرم‌افزار آزمایش خطرپذیری وب‌سایت، مسائل امنیتی ۸۰ کتابخانه دیجیتالی اروپایی را بررسی نمود. نتایج نشان داد اکثر کتابخانه‌های دیجیتالی نقص امنیتی جدی در برنامه‌های کاربردی تحت وب خود دارند. اکثر کتابخانه‌های اروپای غربی، مشکلات امنیتی بحرانی (۲۵ درصد) و یا در سطح متوسط (۴۰ درصد) داشتند که منجر به تجارت ناامن آنلاین شده بود. همچنین، یافته‌ها حاکی از این بود که با وجود قوانین مربوط به حفاظت اطلاعات، کتابداران اقدام‌های لازم برای ایمن‌سازی نظام‌های اطلاعاتی آنلاین را اجرا نمی‌کنند.

از مرور پیشینه‌ها می‌توان چنین نتیجه گرفت که کتابداران این واقعیت را دریافته‌اند که با از دست دادن برخی از منابع، از جامعیت و ارزش مجموعه کتابخانه‌هایشان کاسته می‌شود و هزینه جایگزینی منابع به سرقت رفته، مبلغ قابل توجهی است. همچنین با آگاهی از موضوع‌ها و انواع منابع به سرقت رفته، کتابداران بهتر می‌توانند به مجموعه‌سازی و تکمیل

1. Liu
2. UC Davis public library
3. Kuzma

مجموعه خود پردازند؛ بنابراین کتابخانه‌ها با بررسی میزان منابع ازدست‌داده خود به این نتیجه رسیده‌اند که با رشد مجموعه منابع، لازم است به حفظ و امنیت منابع خود نیز بپردازند.

روش پژوهش

روش پژوهش، پیمایشی و نوع مطالعه کاربردی بوده است. جامعه آماری شامل دانشجویان مراجعه‌کننده به کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان است که جامعه آن‌ها شامل ۶۴۲۷ نفر است که حجم نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد ۳۷۹ نفر به دست آمد. روش نمونه‌گیری برای دانشجویان تصادفی طبقه‌ای درصدی است.

در این پژوهش تمامی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که ۵۷ نفر کتابدار بودند مورد مطالعه قرار گرفتند، لذا روش نمونه‌گیری سرشماری بود. دلیل انتخاب کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان مشاهده‌ی مفقودی منابع و ارائه راهکارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بر اساس مقیاس لیکرت است. روایی ابزار مذکور توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی تأیید شد و پایایی آن از طریق یکی از متداول‌ترین روش‌ها یعنی سنجش تعیین همبستگی آزمون - آزمون مجدد محاسبه شد، این روش عبارت است از ارائه یک آزمون بیش از یک‌بار در یک گروه آزمودنی تحت شرایط یکسان. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد با این روش، ابتدا ابزار اندازه‌گیری بر روی یک گروه آزمودنی اجرا شده و سپس در فاصله زمانی کوتاهی دوباره در همان شرایط، آزمون بر روی همان گروه اجرا می‌شود. نمرات به‌دست‌آمده از دو آزمون مورد بررسی قرار گرفته و ضریب همبستگی آن‌ها محاسبه می‌شود. این ضریب نمایانگر قابلیت اعتماد (پایایی) ابزار است (رونالد، ۱۳۸۵). ضریب همبستگی به‌دست‌آمده در آزمون مجدد در هر دو پرسشنامه ۰/۹۱۷ است که نشانگر این است که پرسشنامه از پایایی بالایی برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

پرسش اول: شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟

جدول ۱. شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کتابداران

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد		
عامل تأثیر گذار											
مخفی کردن کتاب یا هر منبع اطلاعاتی داخل کیف	-	-	۷	۱۲/۳	۲۶	۴۵/۶	۲۴	۴۲/۱	-	-	۵۷
مخفی کردن کتاب یا هر منبع اطلاعاتی در زیر لباس	-	-	-	-	-	-	۱۷	۲۹/۸	۴۰	۷۰/۲	۵۷
مخفی کردن منبع در میان کلاسور	-	-	-	-	۳	۵/۳	۱۸	۳۱/۵	۳۶	۶۳/۲	۵۷
مخفی کردن کتاب در لابه‌لای اوراق کتاب یا یک دفتر بزرگ	-	-	-	-	۲	۳/۵	۹	۱۵/۸	۴۶	۸۰/۷	۵۷
بیرون انداختن کتاب از پنجره کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۷	۱۰۰	۵۷
جدا کردن کتاب از جلد آن و بیرون بردن اوراق به تنهایی	۶	۱۰/۵	۵۱	۸۹/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۷

جدول ۱ عوامل تأثیر گذار در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه را از نظر کتابداران نشان می‌دهد.

جدول ۲. شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کاربران کتابخانه (دانشجویان)

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد		
عامل تأثیر گذار											
مخفی کردن کتاب یا هر منبع اطلاعاتی داخل کیف	-	-	-	-	-	-	۸۸	۲۳/۲	۲۹۱	۷۶/۸	۳۷۹
مخفی کردن کتاب یا هر منبع اطلاعاتی در زیر لباس	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۷۹	۱۰۰	۳۷۹
مخفی کردن منبع در میان کلاسور	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۷۹	۱۰۰	۳۷۹

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
عامل تأثیرگذار											
مخفی کردن کتاب در لابه لای اوراق کتاب یا یک دفتر بزرگ	۱۰۰	۳۷۹	۷۶/۸	۲۹۱	۳۳/۲	۸۸	-	-	-	-	۱۰۰
بیرون انداختن کتاب از پنجره کتابخانه	۱۰۰	۳۷۹	۱۰۰	۳۷۹	-	-	-	-	-	-	۱۰۰
جدا کردن کتاب از جلد آن و بیرون بردن اوراق به تنهایی	۱۰۰	۳۷۹	۳	۱	۳	۱	۸۲	۴	۳۵	۳	۱۰۰

جدول ۲ عوامل تأثیرگذار در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه را از نظر کاربران (دانشجویان) نشان می‌دهد.

پرسش دوم: عوامل اقتصادی مؤثر بر شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟

جدول ۳. عوامل اقتصادی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کتابداران

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
عامل تأثیرگذار											
عدم توان مالی لازم برای خرید منابع	۱۰۰	۵۷	۷	۴	۴۳/۱	۲۵	۴۹/۱	۲۸	-	-	۱۰۰
هزینه زیاد تهیه زیراکس	۱۰۰	۵۷	۳/۵	۲	۸۶	۴۹	۱۰/۵	۶	-	-	۱۰۰
عدم خرید و تهیه نسخه‌های متعدد از یک منبع	۱۰۰	۵۷	۳۳/۳	۱۹	۱۴	۸	۵۲/۶	۳۰	-	-	۱۰۰
عدم داشتن بن کتاب و کمک هزینه تهیه کتاب	۱۰۰	۵۷	-	-	۸۴/۳	۴۸	۱۵/۸	۹	-	-	۱۰۰

جدول ۴. عوامل اقتصادی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از دیدگاه کاربران (دانشجویان)

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
عامل تأثیرگذار توان مالی جهت خرید منابع	۱	۰.۴	۳	۸	۳۳.۳	۸۷/۹	۳۹	۱۰/۳	۳	۸	۳۷۹
زیاد بودن هزینه‌های تکثیر	۲	۰.۵	۴	۱/۱	۲	۰.۵	۳۰.۶	۸۰/۷	۶۵	۱۷/۲	۳۷۹
عدم خرید نسخه‌های متعدد از یک منبع پر استفاده	۱	۰.۳	۴	۱/۱	۳۱۱	۸۲/۱	۵۰	۱۳/۲	۱۳	۳/۴	۳۷۹
در اختیار نداشتن بک‌آپ و کمک‌هزینه کتاب	۱	۰.۳	۳	۸	۱۴	۳/۷	۳۵.۳	۹۳/۱	۸	۱/۲	۳۷۹

در جدول ۳ و ۴ عوامل اقتصادی مؤثر بر شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه از نظر کتابداران و کاربران (دانشجویان) آورده شده است. پرسش سوم: عوامل روانی مؤثر بر شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟

جدول ۵. عوامل روانی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کتابداران

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
عامل تأثیرگذار ناراحتی و عصبانیت مراجع‌کنندگان از عملکرد کتابدار	-	-	۴۰	۷۰/۲	۱۲	۲۱/۱	۵	۸/۸	-	-	۵۷
برداشت‌های فردی دانشجویان از فشارهای موجود در نظام	-	-	۱۹	۳۳/۳	۳۱	۵۴/۴	۷	۱۲/۳	-	-	۵۷
ترس از عدم دسترسی به منابع رزرو توسط مراجع‌کنندگان	-	-	۱۹	۳۳/۳	۳۱	۵۴/۴	۷	۱۲/۳	-	-	۵۷

جدول ۶. عوامل روانی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کاربران (دانشجویان)

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع	
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد			
عامل تأثیر گذار ناراحتی و عصبانیت مراجعه کنندگان از عملکرد کتابدار	۱	۳	۳۴۵	۹۱	۳۱	۸/۲	۱	۳	۱	۳	۳۷۹	۱۰۰
خدمات دهی و ارائه خدمات	-	-	۴	۱/۱	۱۱	۲/۹	۳۱۴	۸۲/۸	۵۰	۱۳/۲	۳۷۹	۱۰۰
منابع مورد نیاز	۱	۳	-	-	۱۹	۵	۶۲	۱۶/۴	۲۹۷	۷۸/۴	۳۷۹	۱۰۰
برخورد نامناسب کتابدار	-	-	-	-	-	-	۳۱۵	۸۳/۱	۶۴	۱۶/۹	۳۹۷	۱۰۰
کهنه و قدیمی بودن منابع	-	-	۳	۸	۳۱۳	۸۲/۶	۴۴	۱۱/۶	۱۹	۵	۳۷۹	۱۰۰
اطلاع‌رسانی نامناسب	-	-	۱	۳	۶	۱/۶	۳۱	۸/۲	۳۴۱	۹۰	۳۹۷	۱۰۰

جدول ۵ و ۶ عوامل روانی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع را از نظر کتابداران و کاربران (دانشجویان) نشان می‌دهد.

پرسش چهارم: قوانین و مقررات اداری مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه کدام‌اند؟

جدول ۷. قوانین و مقررات اداری مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کتابداران

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع	
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد			
عامل تأثیر گذار افزایش مدت امانت کتاب	-	-	۴۴	۷۲/۲	۱۱	۱۱/۳	۲	۳/۵	-	-	۵۷	۱۰۰
خرید نسخه‌های بیشتر از یک منبع	۵	۸/۸	۳۲	۵۶/۱	۱۷	۲۹/۸	۳	۵/۳	-	-	۵۷	۱۰۰
افزایش ساعات فعالیت کتابخانه	-	-	۲۷	۴۷/۴	۲۰	۳۵/۱	۱۰	۱۷/۵	-	-	۵۷	۱۰۰
افزایش تعداد کارمندان کتابخانه	-	-	۴۰	۷۰/۲	۱۵	۲۶/۳	۲	۳/۵	-	-	۵۷	۱۰۰

بررسی شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع ...

جدول ۸. قوانین و مقررات اداری مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کاربران (دانشجویان)

عامل تأثیرگذار	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد		
کوتاه بودن مدت امانت کتاب	-	-	۱	۰.۳	۳۰.۱	۷۹.۴	۷۳	۱۹.۳	۴	۱/۱	۳۷۹
عدم تمدید و یا رزرو تلفنی مدت امانت	-	-	۲	۰.۵	۱۷	۴/۵	۲۶	۶/۹	۳۳۴	۸۸/۱	۳۷۹
تمدید کتاب به صورت حضوری	-	-	۲	۰.۵	۲۳	۶/۱	۳۵۰	۹۲/۳	۴	۱/۱	۳۷۹
به همراه نداشتن منبع به هنگام تمدید	-	-	۳	۰.۸	۱۸	۴/۷	۳۵۳	۹۳/۱	۵	۱/۳	۳۷۹
محدود بودن تعداد نسخ	۱	۰.۳	۳	۰.۸	۶۰	۱۵/۸	۳۱۴	۸۲/۸	۱	۰.۳	۳۷۹
عدم داشتن خدمات رزرو	-	-	۴	۱/۱	۳۴۰	۸۹/۷	۲۹	۷/۷	۶	۱/۶	۳۹۷

جدول ۷ و ۸ قوانین و مقررات اداری مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه از نظر کتابداران و کاربران (دانشجویان) را نشان می‌دهد.

پرسش پنجم: از نظر کتابداران مناسب‌ترین روش برخورد با افراد آسیب‌رسان به منابع کتابخانه کدام‌اند؟

جدول ۹. مناسب‌ترین روش برخورد با افراد خاطی و آسیب‌رسان به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (برای بار اول)

عامل تأثیرگذار	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد		
تذکر	-	-	-	-	-	-	۸	۱۴	۴۹	۶۸	۵۷
برخورد لفظی	-	-	-	-	-	-	۵۰	۷۸/۷	۷	۱۲/۳	۵۷
گرفتن تعهدنامه کتبی	-	-	۲	۳/۵	۵۲	۹۱/۲	۳	۵/۳	-	-	۵۷
ابطال کارت عضویت	-	-	۹	۱۵/۸	۷	۱۲/۳	۴۰	۷۰/۲	۱	۱/۸	۵۷

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
پرداخت جریمه نقدی	-	-	۲۶	۴۵/۶	۳۰	۵۲/۶	۱	۱/۸	-	-	۵۷
اخراج از کتابخانه	-	-	۹	۱۵/۸	۲۳	۴۰/۴	۲۵	۴۳/۹	-	-	۵۷

جدول ۱۰. مناسب‌ترین روش برخورد با افراد خاطی و آسیب‌رسان به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (برای بار دوم)

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
تذکر	-	-	-	-	۱	۱/۸	۴۵	۷۸/۹	۱۱	۱۹/۳	۵۷
برخورد لفظی	-	-	-	-	۸	۱۴	۴۳	۷۵/۴	۶	۱۰/۵	۵۷
گرفتن تعهدنامه کتبی	-	-	۱	۱/۸	-	-	۲۲	۳۸/۶	۳۴	۵۹/۶	۵۷
ابطال کارت عضویت	-	-	۱	۱/۸	۱۲	۲۱/۱	-	-	۱۹	۳۳/۳	۵۷
پرداخت جریمه نقدی	-	-	۲۷	۴۷/۴	۸	۱۴	۲	۳/۵	۲۰	۳۵/۱	۵۷
اخراج از کتابخانه	-	-	۲۶	۴۵/۶	۱۰	۱۷/۵	۲	۳/۵	۱۹	۳۳/۳	۵۷

جدول ۹ و ۱۰ مناسب‌ترین روش برخورد با افراد خاطی و آسیب‌رسان به منابع کتابخانه از نظر کتابداران را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. مناسب‌ترین روش برخورد با افراد خاطی و آسیب‌رسان به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کاربران (دانشجویان)

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
تذکر	-	-	۲۰۰	۵۲/۷	۱۶۵	۴۳/۵	۱۴	۳/۶	-	-	۳۷۹
برخورد لفظی	۱۶۵	۴۳/۵	۱۷۰	۳۹/۵	۲۹	۷/۶	-	-	-	-	۳۷۹
گرفتن تعهدنامه کتبی	۱۳۰	۳۴/۳	۱۷۰	۳۹/۵	۲۹	۷/۶	۵۰	۱۳/۱	-	-	۳۷۹
ابطال کارت عضویت	۱۶۰	۴۲/۲	۱۴۰	۳۶/۹	۵۰	۱۳/۱	۲۹	۷/۶	-	-	۳۷۹
پرداخت جریمه نقدی	-	-	-	-	۲۰۰	۵۲/۷	۱۶۵	۴۳/۵	۱۴	۳/۶	۳۷۹

بررسی شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع ...

شاخص عامل تأثیرگذار	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
اخراج از کتابخانه	۱۸۰	۴۷/۴	۲۰۰	۵۲/۷	۱۴	۳/۶	-	-	-	-	۳۷۹	۱۰۰

جدول ۱۱ مناسب‌ترین روش برخورد با افراد خاطی و آسیب‌رسان به منابع کتابخانه از نظر کاربران (دانشجویان) را نشان می‌دهد.

پرسش ششم: راه کارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای کدام‌اند؟

جدول ۱۲. راهکارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کتابداران

شاخص عامل تأثیرگذار	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تجهیز کتابخانه به دوربین‌های مداربسته	-	-	۴۸	۸۴/۲	۹	۱۵/۸	-	-	-	-	۵۷	۱۰۰
تجهیز کتابخانه به دستگاه‌های هشداردهنده	-	-	۴۶	۸۰/۷	۱۱	۱۹/۳	-	-	-	-	۵۷	۱۰۰
ایجاد خدمات تکثیر در کتابخانه	۱۹	۳۳/۳	۲۸	۴۹/۱	۱۰	۱۷/۵	-	-	-	-	۵۷	۱۰۰

جدول ۱۳. راهکارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر کاربران (دانشجویان)

شاخص عامل تأثیرگذار	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
افزایش مدت امانت	۱۶۰	۴۴/۸	۱۱۰	۲۹	۵۸	۱۵/۳	۵۱	۱۳/۴	-	-	۳۷۹	۱۰۰
خرید نسخ مکرر از یک منبع	۱۱۰	۲۹	۱۵۰	۳۹/۵	۶۰	۱۵/۸	۵۰	۱۳/۱	۹	۲/۳	۳۷۹	۱۰۰
افزایش ساعات فعالیت کتابخانه	۱۲۵	۳۲/۹	۱۰۲	۲۶/۹	۱۱۰	۲۹	۴۲	۱۱/۸	-	-	۳۷۹	۱۰۰

شاخص	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
افزایش تعداد کارمندان	۱۳۵	۳۵/۶	۱۲۵	۳۲/۹	۱۱۰	۲۹	۹	۲/۳	-	-	۳۷۹
تجهیز کتابخانه به دوربین های مدار بسته	۱۶۰	۴۴/۸	۱۱۰	۲۹	۵۱	۱۳/۴	۵۸	۱۵/۳	-	-	۳۷۹
تجهیز کتابخانه به دستگاه های هشدار دهنده	۲۰۰	۵۲/۷	۱۱۰	۲۹	۶۰	۱۵/۸	۱۹	۵	-	-	۳۷۹
ایجاد خدمات تکثیر	۱۸۰	۴۷/۴	۱۱۰	۲۹	۶۰	۱۵/۸	۲۹	۷/۶	-	-	۳۷۹

جدول ۱۲ و ۱۳ راهکارهای مناسب در جلوگیری و یا کاهش سرقت و آسیب رسانی به منابع کتابخانه ای از نظر کتابداران و کاربران (دانشجویان) است.

بحث و نتیجه گیری

هر کتابخانه ای با توجه به اهداف و سیاست ها و شرایط و امکانات خود نیازهای امنیتی خاص دارد، لازم است مدیران کتابخانه ها با همکاری سایر کارکنان همه موارد امنیتی از جمله امنیت مجموعه ها و امنیت شبکه های کتابخانه و همچنین امنیت روانی را مورد توجه قرار دهند و در این زمینه آموزش های لازم و ضروری به همه کارمندان داده شود و مراجعان را نیز با مقررات امنیتی هر قسمت از کتابخانه آشنا نمایند و باید بگوییم شاید برای یک کتابدار لحظه ای تلخ تر از این پیش نیاید که استفاده کننده مشتاقی را به سمت کتابی راهنمایی نماید سپس دریابد که کتاب در جای خود نیست و به امانت نیز نرفته است.

ویژگی های جمعیت شناختی کاربران نشان داد از تعداد کل (۳۷۹ نفر) جامعه آماری ۴۷ درصد مرد و ۵۳ درصد زن را تشکیل می دادند. در کتابخانه های دندانپزشکی و پرستاری هر کدام ۱۴/۵ درصد، مدیریت و اطلاع رسانی ۱۵/۶ درصد، بهداشت ۱۴ درصد، توان بخشی ۸/۷ درصد، پزشکی ۱۸/۷ درصد و داروسازی ۱۴ درصد از جامعه آماری را به خود اختصاص داده اند. از این تعداد از نظر مدرک تحصیلی لیسانس ۴۹/۳ درصد، کارشناسی ارشد ۳/۴ درصد، دکتری عمومی ۴۴/۱ درصد و دکتری تخصصی ۳/۲ درصد جامعه را به خود اختصاص داده است؛ همان گونه که قابل مشاهده است بیشترین تعداد با مدرک تحصیلی دکتری عمومی جامعه آماری تحقیق را به خود اختصاص داده است. همچنین از

تعداد کل جامعه آماری ۹۶/۸ درصد عضو کتابخانه بودند که از این تعداد ۱۱/۹ درصد هر روز به واحد کتابخانه مراجعه می‌کردند دانشجویان از ۹۸ درصد از خدمات کتابخانه و بخش‌های پایان‌نامه و مرجع کتابخانه راضی بودند.

یافته‌ها در رابطه با شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع نشان می‌دهد کتابداران جدا کردن کتاب از جلد و یا بریدن و چیدن اوراق و تصاویر آن را از شیوه‌های مهم آسیب‌رسانی به منابع نام می‌برند و اذعان دارند این امر می‌تواند در آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه نقش فوق‌العاده‌ای داشته باشد. نتایج به‌دست آمده نشان‌دهنده مطابقت با نتایج تحقیق جولائی (۱۳۸۴) است.

در رابطه با عوامل اقتصادی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی ۴۹ درصد کتابداران تنها عامل اقتصادی را عدم توانایی خرید و تهیه نسخه‌های متعدد از یک منبع و تنها ۶ درصد هزینه زیاد تهیه زیراکس را از دلایلی می‌دانند که می‌تواند در سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای مؤثر باشند. همچنین بیشتر کاربران عدم توانایی مالی لازم را توسط کاربران در سرقت و آسیب‌رسانی منابع کتابخانه مهم و تأثیرگذار می‌دانند. در این قسمت از تحقیق هم همخوانی و مطابقت بسیار با نتایج تحقیق جولائی (۱۳۸۴) در سه دانشگاه علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و دانشگاه علوم پزشکی ایران به‌خوبی مشاهده می‌شود.

یافته‌های تحقیق در رابطه با عوامل روانی مؤثر در شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع چنین نشان می‌دهد که ناراحتی و عصبانیت مراجعه‌کنندگان از عملکرد کتابدار می‌تواند نقش مؤثری در آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای ایفا نماید. همچنین بیشتر افراد جامعه تحقیق به این نکته اشاره دارند که فشارهای موجود در نظام و ترس از عدم دسترسی به منابع رزرو توسط آن‌ها می‌تواند در آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه مؤثر و تأثیرگذار باشند که نتایج به‌دست آمده در مورد همخوانی و مطابقت با تحقیق جولائی (۱۳۸۴) در این قسمت از تحقیق هم به‌خوبی قابل مشاهده است.

بر اساس یافته‌های تحقیق در رابطه با قوانین و مقررات اداری مؤثر در کاهش شیوه‌های سرقت و آسیب‌رسانی به منابع، بیشتر افراد جامعه تحقیق افزایش تعداد کارمندان کتابخانه را جهت ارائه خدمات؛ همچنین خرید نسخه‌های بیشتر از یک منبع و افزایش ساعات فعالیت کتابخانه را در جلوگیری و یا کاهش سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای تأثیرگذار

می‌دانند و دانشجویان کوتاه بودن مدت امانت منابع و عدم وجود رزرو منابع در بروز سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای را به شدت تأثیرگذار می‌دانند. در خصوص روش برخورد با افراد آسیب‌رسان به منابع همان گونه که در نتایج تحقیق جولائی به دست آمده و این نتایج را هم تأیید می‌نماید ۸۷/۷ درصد افراد جامعه تحقیق برخورد لفظی؛ تذکر؛ پرداخت جریمه نقدی را مؤثر می‌دانند و برای بار دوم این امر به ابطال کارت، پرداخت جریمه نقدی و اخراج از کتابخانه تأکید دارند و دانشجویان هم با اخراج از کتابخانه؛ برخورد لفظی؛ ابطال کارت عضویت و گرفتن تعهدنامه کتبی موافق هستند.

بر اساس نتایج تحقیق راهکارهای مناسب جهت جلوگیری از سرقت و آسیب‌رسانی به منابع در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تجهیز کتابخانه به دوربین‌های مداربسته و دستگاه‌های هشداردهنده و ایجاد خدمات تکثیر مؤثر بوده و کاربران کتابخانه به ترتیب تجهیز کتابخانه به دستگاه‌های هشداردهنده؛ ایجاد خدمات تکثیر؛ تجهیز کتابخانه به دوربین‌های مداربسته و افزایش مدت امانت کتاب؛ افزایش تعداد کارمندان کتابخانه؛ افزایش ساعات فعالیت کار و در پایان خرید نسخ مکرر از یک منبع جهت استفاده کاربران را مؤثر می‌دانند که نتایج به دست آمده در تحقیق جولائی (۱۳۸۴) و کلاس جاب (۱۹۹۲) و کتابخانه عمومی یوسی دیویس (۲۰۰۲) این موارد را تأیید می‌نماید.

پیشنهادها

- بر اساس اطلاعات و نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:
- جهت جلوگیری از آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌ای در دانشگاه، لازم است تمام کتابخانه‌ها از امکاناتی همچون استفاده از دوربین‌های مداربسته؛ دستگاه‌های هشداردهنده استفاده نمایند.
- آموزش‌های لازم در زمینه امنیت روانی مراجعه‌کنندگان به کتابداران داده شود تا مانع از ناراحتی و عصبانیت کاربران کتابخانه و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه شود.
- افزایش تعداد کارمندان کتابخانه و در نتیجه افزایش ساعات کار کتابخانه جهت استفاده کاربران
- خرید نسخه‌های بیشتر از منابع پر استفاده و افزایش مدت امانت و خدمات تکثیر در کتابخانه

تشکر و قدردانی

از تمامی کتابداران و کاربران کتابخانه‌های دانشگاه که در انجام این تحقیق ما را یاری نموده و با ما همکاری داشتند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

منابع

- تاج‌الدینی، اورانوس؛ موسوی، علی. (۱۳۸۹). مدیریت امنیت در معماری فضاهاى کتابخانه‌ای. کتاب ماه کلیات، ۱۳(۵)، ۶۴-۶۷.
- جمالی، فیض‌اله. (۱۳۸۵). نگاهی به سیستم امنیت کتابخانه‌ها. مجله الکترونیکی پژوهشگاه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۵(۲).
- جولائی، سمیه. (۱۳۸۴). بررسی عوامل تأثیرگذار در سرقت و آسیب‌رسانی به منابع کتابخانه‌های دانشکده‌های پزشکی و کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، ایران.
- حاجی زین‌العابدینی، محسن. (۱۳۸۷). مسائل و تجهیزات امنیتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: بررسی جنبه‌های انسان‌مدار. کتاب ماه کلیات، ۱۲۴، ۱۶-۲۵.
- حریری، نجلا؛ نظری، زهرا. (۱۳۹۱). امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتال. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۵(۲)، ۶۱-۹۰.
- رونالد آر.، پاول. (۱۳۸۵). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران. ترجمه نجلا حریری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران.
- سالاری محمود. (۱۳۸۷). نقد و نظری بر مسئله از دست دادن منابع در کتابخانه‌ها با نگاهی به کتابخانه‌های آستان قدس رضوی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴۰(۴).
- بازیابی در ۲۰ اسفند، ۱۳۹۲، از <http://www.aqlibrary.ir>.
- شعبانی، احمد؛ مرجانی، عباس. (۱۳۸۶). ایمنی کتابخانه‌های وابسته به سازمان آستان قدس رضوی از دیدگاه مسئولان. مدیریت اطلاعات سلامت، ۴(۲)، ۲۲۳-۲۳۰.
- کلاس جاپ، رابرت. (۱۳۷۴). شرایط ایمنی در ساختمان کتابخانه. ترجمه‌ی پرویز عازم. مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)، ۴(۳ و ۴)، ۵۸-۶۲.

میرحسینی، زهره؛ تقی چیزری، مهشید. (۱۳۸۹). مطالعه تطبیقی شرایط ایمنی کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در شهر تهران. فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۴)، ۱۵۱-۱۸۲.

ناصری مالوانی، علیرضا. (۱۳۸۵). امکان‌سنجی حفاظت و نگهداری نسخ خطی در کتابخانه‌های ملی و مرکزی دانشگاه تهران، مرعشی نجفی، مرکز آستان قدس رضوی و ملک با طرح دیجیتالی کردن این نسخ. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران.

Bello, M. A. (1998). Library security, materials theft and mutilation in technological university libraries in Nigeria. *Library Management*, 19 (6), 379 – 386.

Ellis Badu, E. (1998). The preservation of library materials: a case study of university of science and technology library in Ghana. *Aslib proceedings*, 42 (4), 119-125.

Klaus Jopp, R. (1992). Security in library building. *Library building and planning leaflet*, 2, 199-207.

Kuzma, J. (2010). European digital libraries: web security vulnerabilities. *Library Hi Tech*, 28(3), 402 – 413.

Liu, J. (1999). Preservation of library materials in china: problems and solutions. *AsianLibraries*, 8 (12), 480-483.

UC Davis General Library: Administrative Unit Review (2002). *Library safety and security*, Retrieved 1 june 2016 from <http://library.ucdavis.edu.pdf>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی